

KRONIEK VAN DE RECHTSPLEGING

Nieuwe fundamenten voor de Nederlandse rechtspleging?

804 Prof. mr. I. Giesen en mr. L.M. Coenraad¹

1. Ivo Giesen is hoogleraar burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht aan het Molengraaff Instituut, Universiteit Utrecht, raadsheer-plaatsvervanger te 's-Hertogenbosch en medewerker van dit blad.

Lieke Coenraad is universitair hoofd-docent privaatrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam en rechter-plaatsvervanger te Rotterdam.

Er is een trendbreuk en een nieuwe lijn in de rechtspleging te ontwaren. Exemplarisch is daarvoor wellicht dat vanuit het Ministerie van Justitie wordt nagedacht over de positie van de rechtspraak in 2015. Welke ontwikkelingen staan ons te wachten en hoe moet het beleid daarop anticiperen? Maar veel blijft ook nog bij het oude.

1. INLEIDING

1.1. Rode Draad

Het is altijd plezierig als een terugblik over het afgelopen jaar te duiden is in een – liefst stevige – Rode Draad. Vaak is dat echter niet eenvoudig. Voor de voorbije periode² die wat ons betreft enkel als rustig gekenschetst kan worden, zien wij als een misschien niet heel stevige, maar toch wel degelijk aanwezige Rode Draad dat binnen de rechtspleging gewerkt is aan de overgang naar wat wij zouden willen duiden als 'de nieuwe fundamenten voor de rechtspleging'.

Er lijkt een zekere vernieuwing van de discussie te hebben plaatsgevonden, want na de inmiddels bekende thema's uit voorgaande jaren, waarbij vooral de fundamentele herbezinning de toon zette, zijn die herbezinning evenals de 'oude' beleidsagenda van de Raad voor de rechtspraak voor 2005-2008 bijna ten einde gekomen of (alvast) vervangen door nieuwe beleidsplannen. Zodoende werd afgelopen jaar alvast stilletjes de overstap gemaakt naar de nieuwe thema's en onderwerpen die de fundamenten van het debat in

en over de rechtspleging, en dus van de rechtspleging zelf, zullen gaan vormen. We zijn daar echter nog niet helemaal, we zitten veeleer in de overgangsfase, naar ons idee, zodat het in enigerlei mate voortduren van 'oude' thema's zeker ook herkenbaar zal zijn in het navolgende.

Deze periode van overgang volgend, bespreken wij hierna eerst de laatste perikelen betreffende de herbezinning en de wetgevingstrajecten die daarbij horen (par. 2), en behandelen wij daarna een thema dat al in die herbezinning 'verscholen' lag, maar pas in 2007 echt prioriteit kreeg: massaschade (par. 3). De beginselen van procesrecht komen in par. 4 aan bod als een onderwerp dat het begrippenkader 'nieuw' en 'oud' overstijgt, want van alle tijden is. De transitie min of meer voltooiend, komen we dan in par. 5 in aanraking met het nieuwe beleid van de Raad voor de rechtspraak. Daarmee zijn we meteen beland bij de meer beleidsmatige kant van de rechtspleging en het, wat ons betreft, toenemende belang daarvan. In par. 6 ronden wij deze bijdrage af. Voordien benoemen wij eerst echter nog, zoals altijd zonder pretentie van volledigheid,³ enkele belangrijke ontwikkelingen in rechtspraak, wetgeving en doctrine.

1.2. Rechtspraak

Uit de rechtspraak mag niet onvermeld blijven de zaak *Waterschap Regge en Dinkel/Milieutech Beheer*.⁴ waarin beslist werd over de maatstaf die aangelegd wordt bij de vraag of sprake kan zijn van misbruik

2. In aansluiting op onze bijdrage in *NJB* 2007, 686, p. 784 e.v., bespreken we hier de periode van 20 januari 2007 tot en met 22 februari 2008.

3. Voor meer informatie, raadplege men de kroniek van Heemskerk, *Tjong Tjin Tai en Wisman*, *Adv.bl.* 2007, p. 215 e.v. en p. 275 e.v.; de kronieken in *TCR*, en de *Ars Aequi* *Katernen* van Flach (laatstelijk *AA Katern* 105, p. 5894 e.v.).

4. *HR* 29 juni 2007, *NJ* 2007, 353.

In de doctrine is eind 2007 een discussie losgebarsten over de ambtshalve aanvulling van rechtsgronden

van procesrecht (omdat in casu de vordering niet bij voorbaat geheel kansloos was, werd het beroep op misbruik afgewezen). Erg interessant vinden wij ook de uitspraak van 14 december 2007 inzake *Gubbels/Aichi Sales Office*,⁵ omdat in die uitspraak na de niet-ontvankelijkverklaring van de eiseres, de Raad 'in het belang van de rechtsontwikkeling echter aanleiding ziet' om alsnog op het middel in te gaan – zodat beslist kon worden dat het niet mogelijk is een derde eerst in hoger beroep in vrijwaring op te roepen – om daarmee vervolgens een 'vergissing' van de wetgever te kunnen corrigeren, waarbij dan 'aan de formulering van de thans geldende wet geen beslissende betekenis [mag] worden toegekend'. Die tournure zet de verhouding tussen wetgever en rechter uiteraard niet in een geheel nieuw daglicht⁶ – daarvoor zou meer nodig zijn – maar laat wel zien dat de Hoge Raad zichzelf een redelijke mate van vrijheid veroorlooft ten opzichte van de wetgever als hem die ruimte geboden wordt.

1.3. Wetgeving

Het is nog geen wet, en ook nog geen wetsvoorstel, maar heeft toch al pennen kunnen bewegen: het ontwerp voor de deelgeschilprocedure voor letsel- en overlijdensschade.⁷ Partijen kunnen de rechter straks vragen, als de regeling er komt, om een geschil te beplechten dat slechts betrekking heeft op een deel van wat tussen partijen rechtens geldt of gaat gelden (een deelgeschil) met als doel dat een vaststellingsovereenkomst tussen partijen daardoor bereikbaarder wordt. Het ene twistpunt tussen partijen, bijvoorbeeld over de hoogte van het smartengeld, wordt door de rechter afgewikkeld, terwijl partijen over de rest van hun rechts-

positie, zoals inkomensschade, verder onderhandelen buiten de rechter om. Gegeven de natuurlijke neiging om bij procederen toch ook (ietwat) te polariseren, kunnen wij ons voorstellen dat deze regeling de minnelijke schikking niet altijd vooruit helpt, maar dat zal een wetsevaluatie (die voorzien is) moeten aantonen. Wij vrezen echter dat het beoogde effect niet bereikt zal worden.

Het wetsvoorstel tot herziening van het echtscheidings(proces)recht is op 12 juni 2007 door de Tweede Kamer aangenomen en ligt momenteel bij de Eerste Kamer.⁸ Dit wetsvoorstel regelt onder meer de verwijzing naar mediation en de substantiëringsplicht. Verder wordt de rechtspositionele regelgeving van de rechterlijke macht flexibeler,⁹ zijn de bevoegdheden tussen kantonrechter en familierechter herschikt¹⁰ en is natuurlijk de afschaffing van het procuraat en de invoering van elektronisch berichtenverkeer in volle gang,¹¹ hoewel de invoeringsdatum steeds opschuift.¹² Eerst was 1 maart 2008 de planning, maar dat werd al snel 1 september 2008. We zullen zien ...

1.4. Literatuur

In de doctrine is eind 2007 een discussie losgebarsten over de ambtshalve aanvulling van rechtsgronden, vooral in het licht van de Europese rechtspraak. De meningen daarover lopen uiteen, maar duidelijk is wel dat ook dit deel van het procesrecht voortaan slechts mede in Europees verband gezien kan worden.¹³ Ook de deskundige en diens positie in rechte, stond ter discussie.¹⁴ Verder werd natuurlijk ook weer volop gepromoveerd,¹⁵ gepreadviseerd,¹⁶ georeerd¹⁷ of in ander verband geschreven over de rechtspleging.¹⁸

5. HR 14 december 2007, NJ 2008, 9.

6. Over die verhouding ook Giesen, *Alternatieve regelgeving in privaatrechtelijke verhoudingen*, Preadvies NJV 2007, vooral p. 118 e.v.

7. Zie <www.minjus.nl> en daarover Van Weering, *NTBR* 2007, 29, p. 228 e.v.; Tzankova, *TVP* 2007, p. 54-56. Zie ook het TVP-thema-nummer over letselschade: *TVP* 2007, p. 101 e.v.

8. Kamerstukken I 2006/07, 30 145, nr. A e.v.

9. Zie Kamerstukken onder nummer 29 937.

10. Wet van 22 november 2006, *Stb.* 2006, 589, in werking getreden per 1 mei 2007, vgl. *NJB* 2007, 934, p. 1092.

11. Zie wetsvoorstel 30 815 en vooral Kamerstukken I 2006/07, 30 815, B en C, alsmede Zomer, *Trema* 2007, p. 332 e.v., en Van der Pijl, *Adv.bl.* 2008, p. 52 e.v.

12. Zie *NJB* 2007, 933, p. 1091 en *NJB* 2007, 2219, p. 2726.

13. Zie hierover Loos, *WPNR* 2007/6727, en Hartkamp, *WPNR* 2007/6736, met naschrift Loos, en de Nijmeegse oratie van Hartkamp (*Ambtshalve aanvulling van rechtsgronden naar Europees recht en naar Nederlands recht*, Deventer: Kluwer 2007), alsmede Snijders

in: Hartkamp, Sieburgh en Keus (red.), *De invloed van het Europese recht op het Nederlandse privaatrecht*, Deventer: Kluwer 2007, op p. 79 e.v., en Van der Beek, in: Busch & Schelhaas (red.), *Vergelijkender Wijs (Hondius-bundel)*, Deventer: Kluwer 2007, p. 11 e.v.

14. Zie de special (december 2007) van het *NTBR*, waarbij vooral de bijdrage van Verkerk uit processueel oogpunt interessant is, en de hierna te noemen NVvP preadviezen over de deskundige in rechte.

15. We noemen hier alvast Van der Korst, *Bedrijfsgeheimen en transparantieplichten*, Deventer: Kluwer 2007; Van den Hoogen, *E-justice. Beginselen van behoorlijke elektronische rechtspraak*, Den Haag: Sdu 2007; Gar Yein Ng, *Quality of Judicial organisation and Checks and Balances*, Antwerpen: Intersentia 2007; Harreman, *Conser-vatoire beslagen tot afgifte en levering*, Den Haag: BJu 2007 en (de Belgische dissertatie van) Allemeersch, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2007.

16. Zie bijvoorbeeld voor de NVvP de bijdragen van Huydecoper, Van der Veen en Falkena, *De prijs van het gelijk*, Den Haag: BJu 2007 en het verslag van Van Dam-Lely/Tuill (TCR 2008, p. 15 e.v.), als-

2. WAT VOORAFGING: DE FUNDAMENTELE HERBEZINNING

2.1. *Het kabinet reageert en vrijwel iedereen valt stil* Na de Kabinetsreactie¹⁹ op het Eindrapport van de Commissie fundamentele herbezinning is het stil geworden. De Commissie is klaar, de wetgever broedt op enkele wetsvoorstellen en de wetenschap en praktijk wachten eigenlijk af, zo lijkt het. Behalve een reactie van een werkgroep²⁰ uit de hoek van de gerechtsdeurwaarders²¹ is vooral sprake van stilte. Of dat stilte voor een (her)nieuwe storm zal zijn, weten we niet, maar dat de te ontwikkelen wetsvoorstellen nog wel enige voeten in de aarde zullen hebben, staat wel vast. Jongbloed²² stelt dan ook voor om de discussie op basis van het Eindrapport eerst voort te zetten alvorens tot wetsvoorstellen te komen en om dan daarbij meteen ook het parlement en maatschappelijke groeperingen te betrekken. Eerlijk gezegd zien wij, na de pittige discussies die al gevoerd zijn, de meerwaarde daarvan niet direct. Wat nu nog dringend gezegd en ingebracht moet worden over de plannen van de regering (die al minder ver strekken dan die van de Commissie), kan gedurende de parlementaire behandeling aangevoerd worden.

2.2. *Maar er komen wel majeure veranderingen aan* Een en ander laat onverlet dat wel verder nagedacht moet worden over diverse belangrijke thema's,²³ zoals het ineenvlechten van verzoek- en dagvaardingsprocedure tot een nieuw basismodel voor procedures.²⁴ Dat de bestaande dichotomie in procesvormen wordt opgeheven, lijkt ons echter verstandig want de huidige situatie is onnodig complex. We merken wel nog op

dat deze keuze (zeker als elementen van de verzoekschriftprocedure de overhand zouden krijgen) afbreuk kan doen aan de partijautonomie, maar dat hoeft op zichzelf geen beletsel te zijn omdat ook nu al voldoende voorbeelden van (mogelijkheden voor) rechterlijk activisme aanwezig zijn. Wat de wetgever kan meenemen bij de te ontwikkelen voorstellen, is dat de partijautonomie – die de afgelopen jaren sterk onder druk stond – in de rechtspraak voorlopig nog springlevend is. Wij wijzen in dat verband op het arrest van de Hoge Raad van 8 juni 2007,²⁵ waarin de partijautonomie de doorslag gaf bij de beslissing om geen ambtshalve toepassing van een uit het dossier gebleken berusting te eisen van de feitenrechter.

Ook zal de wetgever naar aanleiding van de herbezinning de komende jaren gaan nadenken over onder andere – en ook dat zijn majeure ontwikkelingen – de codificatie van de jurisprudentiële regels betreffende het hoger beroep,²⁶ de inrichting van een 'BPR-raad',²⁷ en over de positie van de Hoge Raad (zie par. 5.4). Wij juichen deze voorstellen toe, omdat we de noodzaak ervan onderschrijven.

3. DE OVERGANG VAN OUD NAAR NIEUW: MASSASCHADE

Sinds 2003 doen zich ontwikkelingen voor op het terrein van massaschade, aanvankelijk aarzelend, maar inmiddels in sneltreinvaart. Massaschade is een van de elementen die de herbezinning reeds in 2003 in hun Interimrapport betrokken, maar het onderwerp maakte aanvankelijk slechts op beperkte schaal reacties los.²⁸ Met 2007 is echter het jaar van de massaschade aangebroken: het proefschrift van Tzankova is verschenen,²⁹ de tweede Wet collectieve afwikkeling

► mede de NVvP-bijdragen van De Groot, Van Hoepen en Thunissen, *De deskundige in rechte*, Den Haag: BJu 2007, en het al genoemde NJV preadvies van Giesen.

17. Naast de al genoemde oratie van Hartkamp wijzen we op: Niemeijer, *Een wereld van geschillen*, Den Haag: BJu 2007.

18. Naast diverse artikelen in TCR en de nieuwe drukken van de studieboeken van Stein-Rueb en Snijders (nu met Klaassen en Meijer) noemen we: Boonekamp e.a. (red.), *Wet en rechtspraak burgerlijke rechtsvordering*, Deventer: Kluwer 2007; Tjittes en Asser, *Rechtsmiddelen*, 2e druk, Deventer: Kluwer 2007; Meijknecht, *Kennismaking met het burgerlijk procesrecht*, 11e druk, Deventer: Kluwer 2007; Hendrikse en Jongbloed (red.), *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, 4e druk, Deventer: Kluwer 2007; Van Ingen en Jongbloed, *Onderhandse executie*, 2e druk, Deventer: Kluwer 2007; De Folter, *Vrijwaring*, Sdu: Den Haag 2007; Hovens, *Civiel appèl*, Den Haag: Sdu 2007; Jongbloed, *De privaatrechtelijke dwangsom*, Nijmegen: AAL 2007; Van Boom & Loos (eds.), *Collective enforcement of Consumer Law*, Groningen: Europa Law Publishing 2007; Langbroek & Fabri (eds.), *The Right Judge for Each Case*, Antwerpen: Intersentia 2007; A. Uzelac, C.H. van Rhee, *Public and Private Justice*, Antwerpen: Intersentia 2007, en het Liber Amicorum voor A.H. van Delden, *Mijnheer de voorzitter ...*, Den Haag: BJu 2007. Zie verder de bijdragen van Bil (p. 155 e.v.) en van Ramdjiawan & Scheermeijer (p. 179 e.v.), in: Van Boom (e.a.) (red.), *Privaatrecht*

ondersteund, Den Haag: BJu 2007; Freudenthal/Van Ooik, in: Hartkamp, Sieburgh en Keus (red.), a.w., p. 45 e.v.; de bijdragen van Cseres, Rambocus en Visser 't Hooft in: Busch & Schelhaas (red.), a.w., en Den Besten, in: Houben e.a. (red.), *Samenloop*, Deventer: Kluwer 2007, p. 211 e.v., alsmede het hoofdstuk over civiele geschiloplossing in Weterings (red.), *De economische analyse van het recht*, Den Haag: BJu 2007.

19. Zie Kamerstukken II 2006/07, 30 951, nr. 1, en NJB 2007, 686, p. 787.

20. Zie Jongbloed, Ernes e.a., *Herbalans*, Nijmegen: AAL 2007.

21. De beroepsorganisatie van deurwaarders wordt geëvalueerd, zie Kamerstukken II 2006/07, 31 000, nr. 1.

22. NJB 2007, 763, p. 930-931.

23. In Kamerstukken II, 30 951, nr. 1, nr. 119 e.v. staan ze opgesomd.

24. Zie Kamerstukken II, 30 951, nr. 1, nr. 57-63.

25. RvdW 2007, 550; AA 2007, p. 977 e.v. (m.nt. Krans).

26. Overigens wordt op het niveau van de appelrechtspraak ook nagedacht over de eigen positie, zie de *Trema special* (2008, p. 98 e.v.).

27. Eerder was Giesen al positief over een dergelijk idee, zie zijn NJV preadvies, a.w.

28. Asser, Groen, Vranken, m.m.v. Tzankova, *Een nieuwe balans*, Den Haag: BJu 2003, p. 161-189. Voor een overzicht van de reacties: Asser, Groen, Vranken, m.m.v. Tzankova, *Uitgebalanceerd*, Den Haag: BJu 2006, p. 117.

massaschade (WCAM)-beschikking (in de Dexia-zaak) is gegeven,³⁰ de derde WCAM-zaak dient zich aan (Shell) en twee themanummers³¹ en een congres³² zijn aan massaschade gewijd.

In de literatuur is veel aandacht voor procedurele aspecten van de afhandeling van massaschade. Massaschadezaken brengen, vanwege de massaliteit, zo hun eigen problemen mee bij bijvoorbeeld het oproepen van belanghebbenden en de mogelijkheid van belanghebbenden tot inzage en afschrift van processtukken en van de beschikking. Frenk concludeert dat het Hof Amsterdam deze problemen praktischer (internet!) benadert dan de regelingen waarin, krachtens de WCAM, titel 3.14 Rv voorziet en dat deze titel derhalve verbetering behoeft.³³

Opvallend is de aandacht voor procesbeginselen in WCAM-zaken.³⁴ Daarbij spelen met name de beginselen van toegang tot het recht en de partijautonomie een rol. De toegang tot het recht is in het geding, omdat een WCAM-beschikking de daarbij betrokken benadeelden aan de schikking bindt en vervolgens een individuele gang naar de rechter is uitgesloten. Bovendien is het slechts zeer beperkt mogelijk om een rechtsmiddel tegen een WCAM-beschikking in te dienen. Vandaar dat de *opt out*-mogelijkheid van groot belang is voor de verenigbaarheid van de WCAM met artikel 6 EVRM.³⁵

Ten aanzien van het beginsel van partijautonomie in de WCAM-procedure is het laatste woord nog niet gezegd. Over de precieze rol van de rechter is men het namelijk niet eens.³⁶ Zo bestaat discussie over de vraag in hoeverre de rechter, bijvoorbeeld via een preprocesuele comparitie, een ondersteunende rol zou moeten kunnen spelen in de onderhandelingsfase. Een ander geschilpunt betreft de reikwijdte van de rechterlijke toets van de schikking: behoort deze toets marginaal of uitgebreid, meer inhoudelijk, te zijn (*sollen*)? Bovendien bestaat geen overeenstemming over de vraag of de rechter tot nu toe marginaal of uitgebreid heeft getoetst (*sein*).³⁷ Wij menen dat eerst over deze vraag helderheid verschaft zou moeten worden.

4. OUD EN NIEUW, WANT VAN ALLE TIJDEN: BEGINSLEN

4.1. Inleiding

De klassieke beginselen van procesrecht zoals hoor en wederhoor en partijautonomie leiden nog steeds tot nieuwe ontwikkelingen op het terrein van onderzoek, beleid en rechtspraak (par. 4.3). Met het uitdijen van de geschilbeslechtingdelta door buitengerechtelijke geschilafdoeningsvormen, zoals mediation, dekt het beginsel toegang tot *de rechter* de lading allang niet meer en kennen wij daarnaast ook het beginsel van toegang tot *het recht*. Ook op dat terrein gaan de ontwikkelingen snel (par. 4.4). Van nog recenter datum zijn de *new public management*-beginselen, eisen van kwalitatief goede rechtspraak. Daarmee starten we.

4.2. Nieuwe procesbeginselen: kwaliteit van rechtspraak

Zoals in voorgaande jaren is gebleken, wordt in de rechterlijke organisatie in toenemende mate gestreefd naar kwaliteitseisen als transparantie, effectiviteit en efficiëntie. Deze aspecten van rechtspleging hebben inmiddels ook het predicaat *beginsel* verworven. In haar Rotterdamse dissertatie over de verhouding tussen de sets van oude en nieuwe beginselen, duidt Mak deze kwaliteitseisen aan als 'new public manage-

Aan het new public management-beginsel 'transparantie' lijkt de rechtspraak al op grote schaal uitvoering te geven door zich open te stellen voor de samenleving

29. Tzankova, *Toegang tot recht bij de afwikkeling van massaschade*, Deventer: Kluwer 2007.

30. Hof Amsterdam 25 januari 2007, NJ 2007, 427, waarover o.a. Van Doorn, AV&S 2007, 16, p. 105 e.v. en Tzankova, *Ondernemingsrecht* 2007, 88, p. 282 e.v.

31. Themanummer AV&S 2007, 31, p. 207 e.v.; Themanummer NJB 2007, 2124, p. 2595 e.v. Ook daarbuiten werd over massaschade gepubliceerd: Huls en Van Doorn, *RMThemis* 2007, p. 51 e.v.; Meijer, AA 2007, p. 748 e.v., en Tzankova, AV&S, 42, p. 277 e.v.

32. Het AV&S-congres van 11 oktober 2007 te Rotterdam. Dat het onderwerp ook buiten Nederland leeft, blijkt uit diverse internationale bijeenkomsten die in 2007 plaats vonden. Voor een overzicht: Barendrecht en Tzankova, NJB 2007, 2125, p. 2597.

33. Frenk, AV&S 2007, 33, p. 220 e.v. Zie ook Krans, NJB 2007, 2126, p. 2598 e.v. Ook Croiset van Uchelen, AV&S 2007, 34, p. 222 e.v., beziet de WCAM vanuit procesrechtelijk perspectief.

34. Zie voor vindplaatsen in de parlementaire geschiedenis en in de Dexia-beschikking over de toetsing aan art. 6 EVRM: Krans, NJB 2007, 2126, p. 2603.

35. Daarover o.a.: Tzankova, a.w. diss., en AV&S 2007, 42, p. 277 e.v., en NJB 2007, 2133, p. 2634 e.v.; Frenk, AV&S 2007, 33, p. 214 e.v.; Croiset van Uchelen, AV&S 2007, 34, p. 225; Krans, NJB 2007, 2126, p. 2603 e.v.; Van den Biggelaar/Loos, NJB 2007, 2131, p. 2625 e.v.; Schonewille, NJB 2007, 2132, p. 2633.

36. Voorstanders van een actieve rechter: Tzankova (a.w. diss., p. 181 e.v.; AV&S, 42, p. 279-280); Frenk, AV&S 2007, 33, p. 221 e.v.; Frenk, NJB 2007, 2129, p. 2615 e.v.; Van Doorn AV&S 2007, 16, p. 114; Croiset van Uchelen, AV&S 2007, 34, p. 223 e.v. Giesen voorziet problemen bij de omschakeling daarheen: NJB 2007, 2128, p. 2613 e.v.

37. Tot degenen die menen dat (ten onrechte) sprake is geweest van een marginale toets behoren: Van Doorn, AV&S 2007, 16, p. 114; Barendrecht en Van Doorn, NJB 2007, 2127, p. 2609 e.v. Anders: Croiset van Uchelen, AV&S 2007, 34, p. 223 e.v. Frenk, AV&S 2007, 33, p. 221 e.v., meent op zijn beurt dat de toetsing niet méér inhoudelijk moet zijn dan in de Dexia-zaak is geschied.

ment'-beginselen en zij onderscheidt deze van de klassiek-rechtsstatelijke beginselen als onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter.³⁸

Deze *new public management*-beginselen zijn als kwaliteitseisen zeer relevant in het licht van het, vorig jaar door ons besproken,³⁹ rapport van de Commissie evaluatie modernisering rechterlijke organisatie (de commissie Deetman).⁴⁰ Hieruit vloeit voort dat ook de vele reacties op dit rapport met deze nieuwe beginselen in verband gebracht kunnen worden. In al deze reacties staan immers ook de eisen van een kwalitatief goede rechtspraak centraal.⁴¹ Het rapport van de commissie Deetman heeft ook geleid tot een nieuwe Agenda van de rechtspraak 2008-2011 waarin het vergroten van kwaliteit van rechtspraak wordt gezocht in deskundigheid, betrouwbaarheid, effectiviteit en rechtspraak in de samenleving (zie nader par. 5).

Aan het *new public management*-beginsel 'transparantie' lijkt de rechtspraak al op grote schaal uitvoering te geven door zich open te stellen voor de samenleving. Sprekende voorbeelden daarvan zijn de diverse samenwerkingsverbanden die tussen rechtbanken en universiteiten bestaan. Zo zijn daar de samenwerkingsverbanden tussen de rechtbank en de rechtenfaculteit in Utrecht (SURRF), tussen de Arnhemse rechtbank en de Nijmeegse rechtenfaculteit en tussen de rechtbank en rechtenfaculteit in Rotterdam (Stichting Juridische Samenwerking aan de Maas).⁴² Voorts past in deze trend van transparantie de toegenomen aandacht vanuit de rechterlijke macht voor de mogelijkheid van justitiabelen om een klacht in te dienen tegen een rechter. Het Hof Amsterdam heeft het initiatief genomen tot een bundel over deze klachtenregeling.⁴³ Ook de Rechtspraaklezing(en) 2007 getuigen van een toegenomen besef van de noodzaak tot transparantie. gelet op de titels van beide bijdragen: *The reflective judge* (Sir Igor Judge) en *The judge in reflective mode* (Van Delden).⁴⁴ En uit de reeds genoemde Agenda van de Rechtspraak 2008-2011 blijkt dat transparantie hoog op de agenda zal blijven staan (nader par. 5.3).

4.3. Klassieke procesbeginselen

4.3.1. Onderzoek

De klassieke procesbeginselen blijven onderwerp van onderzoek, ook buiten het terrein van de massaschade (par. 3). Zo vormt artikel 6 EVRM het kader van het Utrechtse promotieonderzoek van Sujecki naar de (Nederlandse) betalingsbevelprocedure,⁴⁵ promoveerde Eshuis in Rotterdam op het Nederlandse beleid tot versnelling van de doorlooptijden, dat naar zijn mening tamelijk succesvol genoemd mag worden.⁴⁶ is de klachtenregeling voor gerechten beschouwd in het licht van de beginselen van onafhankelijkheid⁴⁷ en van hoor en wederhoor,⁴⁸ gaan Bochovc en Freudenthal ieder in op de verhouding tussen de processuele openbare orde en de procesbeginselen van artikel 6 EVRM⁴⁹ en behandelt Kranenburg het beginsel van de redelijke termijn in Europees perspectief.⁵⁰

4.3.2. Beleid

Het beginsel van de redelijke termijn is daarnaast ook constant punt van aandacht in het beleid van de rechterlijke organisatie. Zo is op 1 maart 2007 het Landelijk reglement voor de civiele rol bij de rechtbanken in werking getreden.⁵¹ Deze procesregeling streeft onder meer een aanzienlijke verkorting van de doorlooptijden na. Voorts is in opdracht van het WODC onderzoek gedaan naar de economische en maatschappelijke gevolgen van lange doorlooptijden.⁵²

Dit beleid kan soms op gespannen voet komen te staan met klassieke rechtsbeginselen. Zo wordt de onafhankelijkheid van de rechter wel in stelling gebracht tegen samenwerking tussen rechters onderling en tussen gerechten van gelijk of ongelijk niveau. Samenwerking is tegelijk onvermijdelijk geworden, zo menen wij. De rechtseenheid, ook niet onbelangrijk, kan immers niet zonder.⁵³

4.3.3. Rechtspraak

Ook in de rechtspraak spelen de klassieke procesbeginselen nog altijd een grote rol. Daarbij valt het ons op dat met name de beginselen van hoor en wederhoor en van partijautonomie/lijdelijkheid regelmatig terugkeren. Opvallende voorbeelden van deze laatste groep zijn twee recente parallel-arresten in letselschadezaken.⁵⁴ In deze arresten lijkt de Hoge Raad, zonder daar veel woorden aan te besteden, artikel

38. Mak, *De rechtspraak in balans: een onderzoek naar de rol van klassiek-rechtsstatelijke beginselen en 'new public management'-beginselen in het kader van de rechterlijke organisatie in Nederland, Frankrijk en Duitsland*, diss. Rotterdam 2008. Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008.

39. NJB 2007, 686, p. 787 e.v.

40. *Rechtspraak is kwaliteit*, Den Haag 2006.

41. Zie de volgende bijdragen over kwaliteit van rechtspraak, alle afkomstig uit *Trema 2007*: Steenberghe, p. 35 e.v., Schuyt, p. 37 e.v., Asser, p. 41 e.v., Breninkmeijer, p. 69 e.v. en Barendrecht, p. 197 e.v. Een aantal van deze *Trema*-bijdragen is spin-off van een (door SURRF, zie hierna) georganiseerd symposium.

42. Zie voor resultaten van deze samenwerkingsverbanden *Trema 2007*, p. 35 e.v., p. 53 e.v., p. 69 e.v. en de *Trema-special van september 2007*.

43. Joustra, Klomp, Wiewel (red.), *Beklaagde hoven. Prinsengrachtreeks 2007/2*, Nijmegen: AAL 2007.

44. Beide zijn gepubliceerd in *Rechtstreeks, Rechtspraaklezing 2007*.

45. B. Sujecki, *Die niederländische Mahnverfahren unter Berücksichtigung der Möglichkeiten der elektronischen Mahnverfahrensdurchführung im Rahmen der verfahrensrechtlichen Garantien des Art. 6 Abs. 1 EMRK*, diss. UU, 2008.

46. Eshuis, *Het recht in betere tijden*, Den Haag: BJu 2007.

47. De Groot-Van Leeuwen en Laemers, in: Joustra e.a. (red.), a.w., p. 17 e.v.

48. Coenraad, in: Joustra e.a. (red.), a.w., p. 43 e.v.

49. Van Bochovc, NIPR 2007/4, p. 331; Freudenthal, TCR 2007, p. 71 e.v.

50. Kranenburg, *Trema 2007*, p. 51 e.v.

51. Te vinden via <www.rechtspraak.nl>.

52. Felsö e.a., *De tijd loopt door*, Amsterdam: SEO 2007.

53. Zie Bauw/Groeneveld, *Trema 2007*, p. 382 e.v.

54. Beide arresten zijn van 22 februari 2008. LfN BB3676 (m.n. r.o. 3.5.3) en LfN BB5626 (m.n. r.o. 3.6.2). Voor andere rechtspraak, zie Coenraad, TCR 2007, p. 122 e.v.

22 Rv – een belangrijke bepaling die de rechter een actieve rol in de procedure verschafft door de daarin neergelegde informatieplicht – niet of slechts zeer beperkt van toepassing te verklaren op het voorlopig deskundigenbericht en daarmee de deskundige *dominus litis* in deze voorfase te maken. Mocht de Hoge Raad dit inderdaad beogen, dan is dit op zijn minst opmerkelijk te noemen, aangezien artikel 22 Rv naar onze mening, gelet op zijn plaats in afd. 1.3 (Algemene voorschriften voor procedures), op de rechtspleging in de gehele (dagvaardings- en verzoekschrift) procedure, dus ook in de voorfase, van toepassing is. Gelet op de strekking ervan verwachten wij dat deze arresten nog diverse pennen in de komende periode los zullen maken.⁵⁵

4.4. En nog een klassiek procesbeginsel: toegang tot de rechter én tot het recht

4.4.1. Toegang tot de rechter

Het beginsel van toegang tot de rechter is reeds kort aan de orde gekomen in par. 3 maar ook buiten dit terrein is het beginsel zeer actueel. Zo is veel, vooral politieke, aandacht geweest voor het stelsel van de gefinancierde rechtsbijstand, welk stelsel essentieel is voor het waarborgen van toegang tot de rechter.⁵⁶ Daarnaast heeft de Hoge Raad onlangs geoordeeld dat het bepaalde in artikel 1:253o lid 1 laatste volzin BW – namelijk dat een verzoek om alsnog gezamenlijk met het gezag over hun minderjarige kinderen te worden belast, slechts van *beide* ouders afkomstig kan zijn

– in strijd is met het aan de vader door artikel 6 EVRM gegarandeerde recht op toegang tot de rechter.⁵⁷ Deze uitspraak is in lijn met wetsvoorstel 29 353, maar nu de wetgever nog niet spreekt, moet ons hoogste rechtscollege dat doen.

De actuele discussie over de toegang tot de rechter heeft zich echter vooral gecentreerd rond de kantonrechter. In het in par. 4.2 reeds gememoreerde rapport van de Commissie Deetman is onder meer voorgesteld om de toegankelijkheid van de rechtspraak te vergroten door de bevoegdheid van de kantonrechter uit te breiden tot het terrein van consumentenkoop en door de competentiegrens in deze zaken te verhogen tot € 25 000.

Medio 2007 is de kabinetsreactie op dit rapport verschenen.⁵⁸ Het kabinet sluit aan bij het voorgestelde streven naar het toegankelijker maken van rechtspraak voor burgers. Naast onder meer het verbeteren van de digitale toegankelijkheid van rechtspraak,⁵⁹ zoekt het kabinet de mogelijkheden tot vergroting van de toegankelijkheid vooral in het uitbreiden van de bevoegdheid van de kantonrechter. Zo stelt het kabinet voor de competentiegrens voor kantonrechtspraak te verhogen tot € 10 000. Voorts wil het kabinet, zoals de commissie Deetman reeds had voorgesteld, alle zaken op het terrein van consumentenkoop onder de bevoegdheid van de kantonrechter brengen. Het kabinet wil voor deze consumentenkoopzaken echter ook de algemene competentiegrens van € 10 000 hanteren.

De Minister van Justitie heeft aangekondigd deze voornemens in een conceptwetsvoorstel uit te werken en daarbij ook zeker de aanbevelingen van de Adviescommissie verbreding kantonrechtspraak en differentiatie werkstromen (hierna: de Adviescommissie) betrekken. De Adviescommissie heeft aanbevolen om de competentiegrens voor kantonrechtspraak, al dan niet stapsgewijs, te verhogen tot € 25 000. Daarnaast adviseert de Adviescommissie consumentenkoopzaken, consumptief kredietzaken en arbeidszaken betreffende statutaire directeuren van NV's en BV's onder de bevoegdheid van de kantonrechter te brengen. Naar de mening van de Adviescommissie zouden ook burengeschillen hiervoor naar hun aard geschikt zijn, ware het niet dat deze lastig te omgrenzen zijn.⁶⁰

De gedachte aan een gemakkelijk toegankelijke procedure voor consumentenzaken is overigens niet nieuw. Zowel op Europees als op nationaal niveau doen zich op dit terrein de laatste jaren diverse ontwikkelingen voor. Kramer heeft de Europese en nationale initiatieven in onderlinge samenhang bekeken.⁶¹ De meest recente ontwikkelingen op nationaal niveau zijn het verschijnen van twee adviezen aan de minister van Justitie: het advies van de Commissie voor Consumentenangelegenheden (CCA) van de SER⁶² en het advies van de Raad voor de rechtspraak.⁶³ Beide adviezen onderschrijven het belang van een eenvoudige procedure voor eenvoudige geschillen, waarbij wederom de kantonrechter als rechterlijke instantie wordt aangewezen. De betere toegang tot de kantonrechter zoekt

55. Ook al over de informatie- en exhibitieplicht: Van der Korst, a.w.; Ekemans, *De exhibitieplicht in kort bestek*, Zutphen: Paris 2007; *Sijmonsma, Art. 843a Wetboek van burgerlijke rechtsvordering ont(k)leed*, Nijmegen: AAL 2007. Met betrekking tot het (voorlopig) deskundigenbericht: De Groot, *TCR 2007*, p. 36 e.v.; Ekemans, *TVP 2007*, p. 29 en p. 46.

56. Zo ligt het Wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de rechtsbijstand bij de Eerste Kamer (Kamerstukken I 2007/08, 30 436, nr. A), is een WODC-rapport verschenen naar aanleiding van de politieke plannen tot wijzigingen in het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand, zoals de verhoging van de eigen bijdrage of de invoering van een leen- of verzekeringsstelsel (Maas/Niemeijer, *Gebruikers van gesubsidieerde rechtsbijstand*, WODC, Cahier 2007-10) en zijn bezuinigingen aangekondigd op de vergoeding voor advocaten (Kamerstukken II, 31 200, VI, nr. 13). Zie voorts *NJB 2007*, p. 2165, 2348, 2721; *Wijngaarden, Adv. bl. 2008*, p. 58-59, en *Combrink-Kuiters e.a., Monitor gesubsidieerde rechtsbijstand 2006*, Den Haag: BJu 2007.

57. *HR 15 februari 2008*, *LJN BB9669*.

58. *Kamerstukken II 2006/07*, 29 279, nr. 55 (Bijlage).

59. Zie in dit verband ook Van den Hoogen, a.w.

60. Het rapport van de Adviescommissie is op 15 november 2007 verschenen onder de titel *Ruim baan voor de burger*. Zie daarover ook *NJB 2007*, 2319, p. 2846.

61. *Kramer, TvC 2007*, p. 111 e.v.; zie ook de *Offerhaus-lezing van Kramer, Eenvoudige procedures voor de inning van vorderingen*, Deventer: Kluwer 2007.

62. *Eenvoudige procedures voor eenvoudige civiele zaken*, Advies 07/03, maart 2007.

63. *Advies werkgroep eenvoudige procedures voor eenvoudige geschillen*, Advies 2007/12, april 2007.

de CCA in de mogelijkheid tot elektronisch aanhangig maken, de niet verplichte advocaat in kantongerechtszaken, de in beginsel afwezige mondelinge behandeling, een verhoogde competentiegrens en een doorlooptijd van maximaal zes maanden.

Deze nationale ontwikkelingen houden vrijwel gelijke tred met de Europese. Op 11 juli 2007 is de verordening tot vaststelling van een Europese procedure voor geringe procedures uitgevaardigd. Deze verordening, die op 1 januari 2009 in werking zal treden, voorziet derhalve in een procedure die een Europees alternatief zal zijn voor de te verwachten nationale eenvoudige procedure voor de kantonrechter. Deze Europese procedure zal echter alleen openstaan voor grensoverschrijdende geschillen.⁶⁴

4.4.2. Toegang tot het recht

Toegang tot de rechter is al geruime tijd geleden verruimd tot toegang tot het recht, *access to justice*. Naast overheidsrechtspraak heeft buitengerechtelijke geschilafdoening immers ook vaste voet aan de grond gekregen. Vooral voor mediation is weer veel aandacht geweest. Zo is dit onderwerp uitvoerig in de literatuur behandeld.⁶⁵ Voorts is de tussenrapportage van het WODC verschenen, waarin de uitkomsten van de mediation monitor over de periode 1 april 2005 tot 31 december 2006 zijn neergelegd.⁶⁶ In die periode is stapsgewijs onder meer de mogelijkheid tot verwijzing door gerechten naar mediation ingevoerd en hebben tal van organisaties (bedrijfsleven, (semi-)overheid en op lokaal niveau scholen en buurten) bij conflict-oplossing de weg naar mediation gevonden.⁶⁷ Ook in beroeps- en managementsopleidingen en aan universiteiten neemt de aandacht voor mediation toe. Zo is aan de Universiteit Utrecht een *minor* Mediation van start gegaan en heeft de Vrije Universiteit Amsterdam op 15 februari 2008 een internationaal congres georganiseerd over *Mediation online*.

Ondanks de algehele juichstemming rond mediation, tempert minister van Justitie Hirsch Ballin de feestvreugde enigszins. Naar aanleiding van de genoemde WODC-tussenrapportage waarschuwt de minister in zijn brief aan de Tweede Kamer voor al te hooggespannen verwachtingen ten aanzien van mediation. Vanwege de vrijwilligheid als leidend principe van mediation, lenen lang niet alle geschillen zich voor mediation. Evenals zijn ambtsvoorganger betracht Hirsch Ballin terughoudendheid ten aanzien van het ontwikkelen van regelgeving rond mediation, om zo het sterke punt van mediation – het informele en flexibele karakter – te waarborgen.⁶⁸

Ook andere vormen van buitengerechtelijke geschilafdoening dan mediation hebben aandacht gekregen. Naast de VU-oratie van Niemeijer over het gebruik van (buiten)gerechtelijke procedures,⁶⁹ verdient hier de omvangrijke rechtsvergelijkende studie naar alternatieve geschilafdoening in consumentenzaken van Stuyk c.s. vermelding.⁷⁰ Parallel aan de hierboven vermelde Europese en nationale initiatieven voor

verbeterde toegang tot de rechter, is er dus ook volop aandacht voor alternatieven voor de overheidsrechter in consumentenzaken.

5. NIEUW: BELEID EN AANDACHT VOOR BELEID

5.1. De nieuwe beleidskoers van de RvdR

De rechtspraak in Nederland vertegenwoordigt een groot financieel belang; de instroom van (civiele) zaken in eerste aanleg omvat ongeveer € 10 miljard.⁷¹ Dat bedrag alleen al maakt beleidsvorming voor én over de rechtspleging noodzakelijk.⁷² De Raad voor de rechtspraak (RvdR) zorgt daarvoor en heeft in juli 2007, een jaar te vroeg, een nieuw beleidsplan het licht doen zien. Nog voordat de Agenda voor de Rechtspraak 2005-2008 afgelopen was, heeft men de Agenda voor 2008-2011 uitgebracht. De reden daarvoor was de toenemende nadruk die de afgelopen periode, zoals al naar voren kwam, is komen te liggen op de inhoudelijke kwaliteit, zodat die kwaliteit nadrukkelijk in beeld is gekomen als een belangrijk beleidsdoel. Bovendien kon men zo meteen formeel reageren op de evaluatie van de commissie Deetman.⁷³ Bij de presentatie van een nieuw beleidsplan hoort uiteraard de vraag in hoeverre het oude beleid geslaagd is te noemen. Laten we dat eerst eens bezien om vervolgens te kijken naar de nieuwe doelen.

5.2. Overzicht van bereikte resultaten

Ook de RvdR zelf heeft de effecten van de oude plannen bekeken en concludeert,⁷⁴ mede in het licht van

64. Zie voor nadere bijzonderheden: Kramer, TvC 2007, p. 111 e.v., en dezelfde, NJB 2007, 1727, p. 2080 e.v., alsmede Kamerstukken II 2007/08, 22 112, nr. 584, p. 17-18.

65. O.a. Santing-Wubs, *Mediation in juridisch perspectief*, serie Burgerlijk Proces & Praktijk, deel 7, Deventer: Kluwer 2007; Bol, *Mediation en Internet*, Den Haag: Sdu 2007; Schutte en Spierdijk, m.m.v. Brenninkmeijer, *Juridische aspecten van mediation*, 2e druk, Den Haag: Sdu 2007; Schonewille, *Toolkit mediation*, 2e druk, Den Haag: BJu 2007, de minispecial in Adv.bl. 2007, p. 454 e.v.; Bakker e.a., NJB 2008, 380, p. 444 e.v., en het themanummer Tien jaar TMD en mediation: terugblik en vooruitblik, met daarin onder meer bijdragen van Jagtenberg en De Roo, TMD 2007/1.

66. WODC, *Mediation Monitor 2007, Tussenrapportage*.

67. Zie ook NJB 2007, 416, p. 429 en NJB 2007, 1098, p. 1269.

68. Kamerstukken II 2006/07, 29 528, nr. 5.

69. Niemeijer, a.w.

70. Stuyk e.a., *An analysis and evaluation of alternative means of consumer redress other than redress through ordinary judicial proceedings*, Leuven 2007 (http://ec.europa.eu/consumers/redress/reports_studies/index_en.htm).

71. Zie Van Velthoven, *Civiele rechtspraak in eerste aanleg*, 2005, Den Haag, RvdR 2007, p. 66.

72. Er gebeurt ook van alles op dat vlak, zo heeft bijv. de 'Beleidsdoorlichting Rechtspraak' (Kamerstukken II 2007/08, 31 101, nr. 2) plaatsgevonden.

73. Zie par. 4.2.

74. Zie voor het navolgende: *Agenda van de Rechtspraak 2008-2011*, Den Haag 2007 <www.rechtspraak.nl>.

wat de Commissie Deetman al had gesteld,⁷⁵ dat de borging van onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit (de eerste doelstelling) voldoende leeft en aandacht krijgt. Dat oordeel is hierop gebaseerd dat diverse activiteiten (workshops, opstellen van lokale of landelijke regelingen) ontplooid zijn. Als dát echter de maatstaf is om het behalen van beleidsdoelen te beoordelen, en vervolgens nog wordt vastgesteld dat het verder 'levend houden' van het onderwerp nodig is, vragen wij ons af wat nu werkelijk bereikt is. Misschien is dat wel niet zo heel veel en misschien is dat ook niet erg bij zo'n lastig te concretiseren thema, maar zeg dat dan gewoon, zoals dat op andere plekken ook gebeurt. Over het tweede doel (differentiatie zaaksbehandeling en doorlooptijden) is men bijvoorbeeld realistischer: er is een hoop gebeurd en de doorlooptijden zijn (iets) verkort,⁷⁶ terwijl we nu veel meer weten, want er wordt gemeten,⁷⁷ maar wij zijn er nog niet. Dat is heldere taal.

Het bevorderen van de rechtseenheid (derde doel) zal (ook) niet na één beleidsplan klaar kunnen zijn, maar er is op dat vlak wel veel gebeurd, vooral omdat via rol- en procesreglementen, handleidingen en handboeken veel formele uniformiteit bereikbaar is geworden. Een compliment daarvoor, hoewel er soms iets transparanter met dergelijke handleidingen, enzovoort mag worden omgegaan.⁷⁸ Overigens vindt de RvdR zelf dat men heel transparant is geworden de afgelopen jaren ('veel gerealiseerd'), hetgeen we in grote lijnen beamen, maar wij menen wel dat dit vijfde beleidsdoel niet met een Leidraad openbaarheid en het publiceren van kengetallen afgerond kan worden. Het vierde doel is niet gehaald, zo stelt de RvdR onomwonden. De urgentie van specialisatie tussen de gerechten wordt niet gevoeld en tot 'uitruil' komt het nauwelijks. Wat ons betreft, is die urgentie er wel, omdat de rechterlijke macht niet achter kan blijven ten opzichte van wat er in de buitenwereld plaatsvindt. Daarom zou dit thema wat ons betreft op de agenda mogen blijven. Concluderend kan men stellen dat weliswaar het nodige gebeurd is, maar dat de RvdR zelf net iets positiever is dan wij,⁷⁹ en dat de doelen voor 2005-2008 net zo goed nog een beleidsronde zouden hebben 'meegekund'. Vanwege het abstractieniveau van die doelen, is dat ook niet vreemd; de haalbaarheid ervan had ook vooraf al betwist kunnen worden.

5.3. Vooruitblik: de nieuwe doelen

De vier nieuwe beleidsdoelstellingen bouwen voort op de oude 'Agenda', en op de rapporten van de Commissie Deetman en van de Visitatie gerechten 2006, en kenmerken zich opnieuw door een hoog niveau van abstractie.⁸⁰ Nu worden die doelen echter meteen ook in concrete maatregelen vertaald, zodat oordelen achteraf na 2011 eenvoudiger zal zijn. De (eerste) doelstelling 'Deskundige rechtspraak' vertaalt zich dan bijvoorbeeld in het streven naar betere motiveringen, meer meervoudige zittingen, systematisch overleg tussen colleges, toetsingscommissies voor vonnissen, alsnog werken aan concentratie en specialisatie, en de actieve werving van nieuwe rechters. De 'Betrouwbare rechtspraak' wordt gerealiseerd, zo stelt de RvdR ten tweede, via het vergroten van de materiele rechtseenheid, vooral voor massa(schade)zaken, en nog meer procedurele eenheid.

'Effectieve rechtspraak' beoogt ten derde om de onderliggende problemen van procespartijen op te lossen, en dat vraagt voor het civiele proces bijvoorbeeld om versterking van de regie van de rechter en betere comparities. Het vraagt ook om tijdige rechtspraak, zodat onderscheiden zal moeten worden in soorten zaken en te gebruiken middelen (inzet van ICT). Uiteindelijk zal de doorlooptijd zelfs vooraf genormeerd worden; niet als eenheidsworst maar afgestemd op het soort zaak en de keuzes van partijen. Daarmee kan zelfs tot prioritering van soorten zaken (jeugdrecht) en uiteraard differentiatie worden overgegaan. We zien op dit punt veel parallellen tussen de voorstellen van de fundamentele herbezimmers en de RvdR; de RvdR sluit terecht aan bij wat er toch al in het vat zit zodat de neuzen dezelfde richting op staan. Onder de noemer 'Rechtspraak in de samenleving' zal men ten vierde de dialoog met de maatschappij zoeken, informatie verschaffen, de burger betrekken bij wat men doet (maar niet als lekenrechter) en de media meer en vaker uitleg verschaffen.

Deskundig, betrouwbaar, efficiënt en maatschappelijk georiënteerd: als de rechtspraak al die doelen bereikt heeft in 2011, mag met recht de vlag in top. Of een en ander echter echt bereikbaar zal zijn, is nog maar de vraag omdat ook in dit beleidsplan niet werkelijk geëxpliciteerd wordt welke meetlat men straks gebruiken zal. Hoeveel betrouwbaarder, efficiënter en deskundiger wil men worden?

5.4. Toenemend besef van de beleidsmatige kant, ook bij de Hoge Raad

Dat de beleidsmatige kant van de rechtspleging steeds belangrijker wordt, blijkt wat ons betreft ook hieruit dat de Hoge Raad tegenwoordig, per twee jaar, verslag doet van zijn bezigheden. Zo verscheen in 2007 het verslag over de jaren 2005 en 2006.⁸¹ Opvallend daarin was bijvoorbeeld dat de rechtsvormende functie van de Hoge Raad niet alleen gekoppeld wordt aan het functioneren van de rechtsorde, maar ook aan de blijvende effectiviteit van rechtsregels. De Raad zit daar-

75. De terugblik over de resultaten via het Jaarverslag 2006 en het Jaarplan Rechtspraak 2007 (www.rechtspraak.nl) laten we achterwege nu de gehele beleidsperiode 2005-2008 hierna aan bod komt.

76. Zie het Jaarverslag 2006 van de RvdR (a.w.), p. 32 (van 577 naar 524 dagen voor handelszaken met verweer in eerste aanleg).

77. Zie vooral Eshuis, a.w.

78. Vgl. Giesen, *Alternatieve regelgeving en privaatrecht*, Deventer: Kluwer 2007, p. 33-34.

79. *Agenda van de Rechtspraak 2008-2011*, p. 11.

80. *Voor het navolgende: Agenda van de Rechtspraak 2008-2011*, p. 20 e.v.

81. *Hoge Raad der Nederlanden, Verslag 2005 en 2006*, Den Haag 2007.

mee duidelijk op het spoor van wat de beleidsmakers wezenlijk vinden ('werken rechtsregels eigenlijk?')⁸² Verder hecht de Raad sterk aan zijn rechtsbeschermende taak en wordt (op het moment van dit verslag) nagedacht over de vraag of de rol van de Hoge Raad anders ingevuld zou moeten worden om het groeiende zaakaanbod het hoofd te kunnen bieden.⁸³

Inmiddels ligt er sinds februari 2008 een rapport van de Commissie normstellende rol Hoge Raad⁸⁴ die tot doel had te onderzoeken of het huidige (cassatie)stelsel nog goed functioneert en om oplossingen te adviseren. De noodzaak daartoe schuift hierin dat de Hoge Raad wellicht onvoldoende aan zijn rechtsvormende taak kan toekomen door de groeiende werklast. Na een analyse van de knelpunten bij verwerking van de toenemende instroom (voor de civiele kamer is verdere specialisatie geen optie; zaken die rechtsvorming behoeven, blijken de Raad niet te bereiken, en soms ontbreekt noodzakelijke informatie voor een betekenisvolle beslissing⁸⁵), beveelt de commissie aan om een selectiemethode te introduceren om zaken die ongeschikt zijn voor cassatie (zaken waarin geen vragen inzake rechtseenheid of rechtsvorming aan de orde zijn) niet-ontvankelijk te kunnen verklaren. Selectie aan de poort dus, door een selectiekamer, en niet meer erachter, zoals nu via artikel 81 RO. Om meer belangrijke zaken ook daadwerkelijk te kunnen beslissen, wil men de cassatie in het belang der wet meer gaan benutten⁸⁶ (en belanghebbenden gelegenheid bieden om daarbij informatie en commentaar te leveren). De mogelijkheid van prejudiciële vragen van de lagere rechter aan de Hoge Raad dient nader onderzocht te worden. Ook mogen rechters en raio's stage lopen bij de Raad.⁸⁷

Dit zijn goede initiatieven, die wij graag ondersteunen omdat ze passen in de lijn die wij zelf voorstaan (namelijk: focus op de rechtsvormende taak) en die wat ons betreft nodig ingezet moest worden. De stap die hier echter (nog) niet gezet wordt, is het loslaten van het uitgangspunt dat de Raad alleen lopende individuele geschillen beslecht en in dat kader rechtsvragen beantwoordt. Wij begrijpen die keuze, maar als toch nagedacht wordt over veranderingen, waarom dan niet ook helemaal naast of buiten die gebruikelijke box gedacht? Waarom niet ook nagedacht over het vroegtijdig en zelfstandig, los van een individueel geschil, naar zich 'toehalen' van die rechtsvragen die er echt toe doen? Wij realiseren ons dat wij daarmee (te) veel vragen, ook omdat dat de werklast weer doet toenemen, maar er zit anderzijds wel wat in om niet te wachten op een uitspraak in bijvoorbeeld een Dexia-zaak in eerste aanleg, maar om zo vroeg mogelijk de zaak over te nemen van de rechter in eerste aanleg.

6. UITLEIDING: DE NEDERLANDSE TREND LIJKT (NOG) GEEN EUROPEES FENOMEEN

Het voorgaande overziend, menen wij nog steeds een trendbreuk en een nieuwe lijn te kunnen ontwaren. Exemplarisch is daarvoor wellicht dat vanuit het Ministerie van Justitie wordt nagedacht over de positie van de rechtspraak in 2015. Welke ontwikkelingen staan ons te wachten en hoe moet het beleid daarop anticiperen?⁸⁸ Zulks laat echter onverlet dat veel ook bij het oude blijft. Zo staan de positie van de advocatuur,⁸⁹ inclusief het verschoningsrecht,⁹⁰ het tuchtrecht⁹¹ en de gedachtevorming rondom 'no cure no pay'⁹² – er komt een experiment met 'no win no fee'⁹³ – nog steeds ter discussie, terwijl de Raad van State nog immer in een 'reorganisatie' zit.⁹⁴

In Europees verband lijkt ook nog geen wisseling van thematiek te bespeuren. De commissie gaat vrolijk verder op het al eerder ingezette pad van voorzichtige harmonisatie van het procesrecht,⁹⁵ via regelingen voor bijvoorbeeld de Europese betalingsbevelprocedure⁹⁶ en de Europese 'small claims'-procedure,⁹⁷ waarbij wij aandacht hebben besteed aan de te verwachten Nederlandse pendant, de kantongerechtsprocedure voor consumentenzaken. De trend die wij in Nederland signaleren om nieuwe beleidslijnen te ontwikkelen en te vervolgen, wordt dus vooralsnog niet opgepakt in Europees verband, zo lijkt het. Maar ja, we lopen wel eens vaker uit de Europese maat. ■

82. A.w., p. 27.

83. A.w., p. 28 en 35, alsmede de aankondiging van deze exercitie in *Kamerstukken II 2006/07, 30 951, nr. 1*.

84. *Commissie normstellende rol Hoge Raad, Versterking van de cassatierecht-spraak, Den Haag 2008, te vinden via <www.minjus.nl>*.

85. A.w., p. 26.

86. Zo ook Giesen, *WPNR 6722, p. 735 e.v.*

87. Zie p. 56-58 van het rapport.

88. Zie Van Berckel & Roijers (red.), *Rechtspraak 2015, Den Haag: Sdu 2007, met bijdragen van o.a. het Ministerie van Justitie (directie rechtsbestel), Loth en Mak, Korthals Altes, Bannier en Faure*.

89. Van den Bergh, *Huls en Loth, NJB 2007, 531, p. 550 e.v.* en Van Daal, *NJB 2007, 1587, p. 1907-1908*.

90. Bannier, *NJB 2007, 991, p. 1159 e.v.*

91. Vgl. *NJB 2007, 2321, p. 2847*, en Wackie Eysten, *NJB 2008, 382, p. 454*.

92. Zie het rechtsvergelijkende overzicht van Faure e.a., *Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten, Den Haag, WODC 2006*.

93. *Justitiebegroting 2008, p. 15; Kamerstukken II 2007/08, 31 200, VI, nr. 93, en NJB 2007, 1814, p. 2165*.

94. Zie Bok, *NJB 2007, 257, p. 266 e.v.*, over wetsvoorstel 30 585.

95. Zie over Europees procesrecht vooral de monografie van Freudenthal, *Schets van het Europees civiel procesrecht, Deventer: Kluwer 2007*, en Van der Grinten, *Freudenthal en Verkijk in TCR 2007/3*.

96. Daarover bijv. Freudenthal, *NJB 2007, 141, p. 157 e.v.* en de reactie van Van der Grinten, *NJB 2007, 1205, p. 1413-1415*, met naschrift Freudenthal, *NJB 2007, 1206, p. 1415-1416*, alsmede Sজেcki, a.w.

97. Daarover par. 4.4.1 in fine.